

УДК 37.013.42(430)

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Попов О.А., к. пед. н.,
асистент кафедри педагогіки та соціальної роботи
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті проаналізовано історичні витоки та сучасні тенденції становлення соціальної педагогіки як науки та сфери практичної діяльності у Великій Британії. Проаналізовано діяльність основних наукових установ, неурядових організацій, які займаються розвитком соціальної педагогіки у Великій Британії. Розкрито пропозиції британських вищих навчальних закладів, неурядових організацій щодо підготовки соціальних педагогів, практиків соціально-педагогічної діяльності у Великій Британії.

Ключові слова: соціальна педагогіка у Великій Британії, резидентна опіка над дітьми, фостерна опіка, соціальний педагог, практик соціально-педагогічної діяльності.

В статье проанализированы исторические истоки и современные тенденции становления социальной педагогики как науки и сферы практической деятельности в Великобритании. Проанализирована деятельность основных научных учреждений, неправительственных организаций, занимающихся развитием социальной педагогики в Великобритании. Раскрыты предложения британских высших учебных заведений, неправительственных организаций по подготовке социальных педагогов, практиков социально-педагогической деятельности в Великобритании.

Ключевые слова: социальная педагогика в Великобритании, резидентная опека над детьми, фостерная опека, социальный педагог, практик социально-педагогической деятельности.

Popov O.A. THE DEVELOPMENT OF SOCIAL PEDAGOGY IN THE UK

The article analyzes the historical origins and current trends in the development of social pedagogy as a scientific discipline and a profession in the UK. The activities of the major research institutions, non-governmental organizations involved in the development of social pedagogy in the UK are described. Bachelor and master programs in social pedagogy offered by British universities, other training courses offered by organizations promoting and developing social pedagogy are described.

Key words: social pedagogy in the UK, residential childcare, foster care, social pedagogue, social pedagogy practitioner.

Постановка проблеми. Упродовж кількох останніх років в Україні відбувається масштабна реформа системи освіти, яка зачепила, в тому числі, соціальну педагогіку. Так, у прийняття Кабінетом Міністрів України 29 квітня 2015 р. Постанови «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» її фактично було виключено з числа спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти [2]. Пізніше Наказом Міністерства освіти і науки України від 6 листопада 2015 р. «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266, було встановлено відповідність старого і нового переліку спеціальностей. Як впливає з цього нормативно-правового акта, соціальну педагогіку було включено в межі спеціальності «соціальна робота», при чому це стосувалося як спеціальності, за якою до того часу здійснювалася підготовка фахівців із вищою освітою, так і наукової спеціальності [1]. Варто зауважити, що

значна кількість закладів вищої освіти вже запровадила освітні програми із соціальної педагогіки в межах спеціальності «соціальна робота». Вище викладені зміни в нормативно-правових документах зумовили необхідність чергового уточнення співвідношення між соціальною педагогікою та соціальною роботою.

Цікавим у цьому контексті видається вивчення закордонного досвіду розвитку соціальної педагогіки. Незважаючи на усталене уявлення про те, що соціальна педагогіка існує, насамперед, у так званій «континентальній» Європі і залишається маловідомою в англійських країнах, певні напрацювання в цьому напрямі є у Великій Британії. Це, своєю чергою, актуалізує вивчення британського досвіду імплементації соціальної педагогіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості соціальної роботи, а також специфіка підготовки фахівців соціальної сфери у Великій Британії розкриті в працях низки українських науковців, зокрема: І. Братусь, О. Бойко, І. Козубовської, О. Загайко, О. Пічкарь тощо. Однак до цього часу відсутні наукові розвідки, присвячені

безпосередньо аналізу процесу становлення соціальної педагогіки у Великій Британії.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття історії та сучасних тенденцій становлення соціальної педагогіки як науки та сфери практичної діяльності у Великій Британії, а також аналіз специфіки підготовки соціальних педагогів у цій державі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Починаючи з 1990-х рр., у Великій Британії спостерігається помітне зростання зацікавленості соціальною педагогікою, що відобразилося як у втіленні низки проектів у практичній діяльності, так і у здійсненні окремих наукових досліджень.

Зростання інтересу до соціальної педагогіки у Великій Британії, як зазначає британська дослідниця К. Кемерон, було пов'язане з діяльністю Хейдена Дейвіса Джонса, який привернув увагу до професійної моделі педагога (pedagogue) чи едукатора (educateur) щодо резидентної опіки над дітьми (residential child care) та Пітера Мосса і Пет Петрі – щодо раннього навчання та опіки над дітьми (early childhood education and care), а також позашкільного догляду (out of school care). Як стверджує вчена, значний вплив також справила урядова зацікавленість у підвищенні якості життя опікуваних державою дітей наприкінці 1990-х рр. [3, с. 201].

Варто зауважити, що соціально-педагогічна робота здійснювалась під іншими назвами у Великій Британії певною мірою і раніше, зокрема у рамках терапевтичної практики та опіки над дітьми та молоддю [5, с. 294].

У 2000-х рр. термін «соціальна педагогіка» з'явився в урядових документах, зокрема таких: «Кожна дитина важлива» (Every Child Matters, 2003) та «Стратегія щодо робочої сили, що працює із дітьми» (the Children's Workforce Strategy, 2005) [10, с. 158]. В 2007 р. у програмному документі «Питання опіки» («Care Matters») було відображено урядові пошуки шляхів вирішення проблем дітей, що перебували у системі резидентної опіки. В документі припускалося, що хороші можливості в цьому контексті має соціальна педагогіка, оскільки вона пропонує теоретичні і практичні рамки для розуміння виховання дітей. Вона фокусує свою увагу на формуванні взаємовідносин через практичну взаємодію з дітьми та молодими людьми із застосуванням мистецтва, музики, діяльності на свіжому повітрі, а також вносить певне експертне розуміння роботи з групами і використання групи як підтримки [3, с. 201]. В 2008 р. Департамент освіти (the Department for Education) започаткував пілотний проект запровадження соціаль-

ної педагогіки у дитячу резидентну опіку, з цією метою з-за кордону було найнято по два соціальних педагога для кожного з 18 резидентних будинків [8]. Цей проект втілювався співробітниками дослідницького підрозділу імені Томаса Корама (the Thomas Coram Research Unit) при Університетському коледжі Лондона (University College London) [10, с. 159].

Ключову роль у дослідженні і перенесенні європейського досвіду соціальної педагогіки у Велику Британію, а також інтеграції соціально-педагогічних підходів у британську практику опіки над дітьми нині відіграє Центр розуміння соціальної педагогіки (the Centre for Understanding Social Pedagogy), який діє з 2009 р. при Інституті освіти Університетського коледжу Лондона [5, с. 294]. Підґрунтя для створення Центру розуміння соціальної педагогіки було закладено програмою досліджень, що здійснювались з кінця 1990-х рр. Хеленою Джонс та фахівцями уже згаданого вище дослідницького підрозділу імені Томаса Корама. Програма була спрямованою на дослідження теорії і практики соціальної педагогіки, зокрема її особливостей у різних європейських країнах, а також на співпрацю із закордонними вченими. Згодом виникли пілотні проекти, спрямовані на вивчення можливостей впровадження соціальної педагогіки у Великій Британії [3, с. 201].

Вагому роль у становленні соціальної педагогіки як науки у Великій Британії відіграють евалюаційні дослідження щодо ефективності пілотних проектів з її впровадження у практичну діяльність, які здійснюються як науковцями Центру розуміння соціальної педагогіки [3], так і співробітниками інших установ, наприклад університету Единбурґа (the University of Edinburgh) [6], Центру для вдосконалення опіки над дітьми в Шотландії (the Centre for Excellence for Looked After Children in Scotland) при університеті Стратклайду (the University of Strathclyde) [12], університету Дербі (the University of Derby) [7], університету Лафборо (Loughborough University) [4] тощо.

Варто зауважити, що про становлення у Великій Британії соціальної педагогіки як науки свідчить не лише значна кількість наукових досліджень, а й той факт, що в 2015 р. в Університеті Лондона (the University of London) було присвоєно перший ступінь доктора філософії з соціальної педагогіки (PhD in social pedagogy) [9].

У Великій Британії є різні підходи до запровадження соціально-педагогічних ініціатив у практичну діяльність служб та організацій, що працюють із дітьми та молоддю. Як зазначають британські вчені С. Кірквуд,

О. Рьош-Мерш та Ш. Купер, частина таких ініціатив спрямована на здійснення навчання з соціальної педагогіки для практиків, що працюють в організаціях, перед якими у подальшому ставиться завдання поширювати її використання. Водночас інший підхід передбачає наймання підготованих соціальних педагогів із континентальної Європи та заохочення ними своїх нових колег запроваджувати у діяльність соціально-педагогічні моделі роботи [6].

Вагому роль у процесі імплементації соціальної педагогіки як сфери практичної діяльності у Великій Британії відіграють неурядові організації. Так, у 2007 р. започаткувала свою діяльність організація «ТемПра Соціальна педагогіка» (ThemPra Social Pedagogy), яка має на меті розвиток соціальної педагогіки у Великій Британії шляхом організації та проведення навчальних курсів, майстер-класів, семінарів, презентацій, програм нарощування потенціалу, втілення стратегії системних змін. Із часу свого заснування ТемПра сприяла започаткуванню соціально-педагогічної роботи в різних частинах Великої Британії. Так, в Англії було розроблено і втілено короткий курс із соціальної педагогіки для пілотного проекту, який здійснювався під егідою Національного центру вдосконалення резидентної опіки над дітьми (the National Centre for Excellence in Residential Child Care). ТемПра активно залучена до втілення інноваційних, системних стратегій впровадження соціальної педагогіки в резидентних службах в Ессексі, Стаффордширі, Волсоллі, Товаристві святого Крістофера, підлітковій службі громади Сефтона. Спільно з Центром вдосконалення для опікуваних дітей, Аберлорською фостерною опікою, Міською радою Едінбурга, Радами Східного Ершира та Західного Лотіану, Острівною радою Оркні, шотландським Кемпхіллом (Camphill Scotland), ТемПра стояла біля витоків соціальної педагогіки в Шотландії. У Північній Ірландії разом із Белфастським трастом охорони здоров'я і соціальної опіки і Кемпхіллом Гленкрейг (Camphill Glencairn) було підготовано фахівців із соціальної педагогіки. Окрім того, організація сприяє Опікунській раді Уельсу у розвитку соціальної педагогіки, а на острові Мен впроваджує соціальну педагогіку спільно з Дитячим центром та Товариством святого Крістофера. Нині ТемПра, спільно з 8 міжнародними партнерами, бере участь у реалізації Еразмус+ проекту із розробки відкритого онлайн-курсу з соціальної педагогіки в Європі [11].

Не менш важливе значення в цьому контексті відіграє також організація «Джакаранда»

(Jacaranda). Вона займається підготовкою соціальних педагогів, організацією навчальних візитів до Німеччини та Данії, забезпечує наймання соціальних педагогів із континентальної Європи для роботи у Великій Британії, а також підтримує інформаційний онлайн-портал із соціальної педагогіки [8].

Організації Темпра, Джакаранда та Центр розуміння соціальної педагогіки після кількох років неформальної співпраці утворили в 2011 р. Консорціум соціальної педагогіки (the Social Pedagogy Consortium). Головною метою його утворення було здійснення навчальної і розвивальної діяльності, яка сприяла б реалізації, спільно із Фостерною мережею (the Fostering Network), інноваційної програми «Голова, серце, руки» (Head, Heart, Hands) в Англії та Шотландії. Ця програма передбачала здійснення соціально-педагогічної діяльності у межах фостерної опіки [11]. Станом на 2016 р. ця ініціатива охоплювала 240 фостерних вихователів на території від Оркнейських островів на півночі Шотландії до графства Суррей на півдні Англії. Однак їх частка була незначною з огляду на те, що в Англії та Шотландії на той час загалом налічувалося близько 50 тис. фостерних сімей [3, с. 219].

Деякі місцеві органи влади, з урахуванням позитивного досвіду навчання та розвитку, запровадили соціальну педагогіку як рамкові умови у роботі з дітьми та сім'ями, а 24 організації запровадили спеціальне навчання за період із 2013 до 2015 рр. [3, с. 219].

У Шотландії, опираючись на досвід Кемпхільських громад та за сприяння Шотландської урядової стратегії щодо покращення якості життя людей із навчальними обмеженнями, реалізуються проекти щодо здійснення соціально-педагогічної роботи з людьми з інвалідністю [6].

З 2009 р. організації ТемПра та Джакаранда, спільно з Центром розуміння соціальної педагогіки Інституту освіти Університетського коледжу Лондона, координують роботу Мережі з розвитку соціальної педагогіки (Social Pedagogy Development Network). Заходи мережі проводяться двічі на рік у різних організаціях та спрямовані на покращення розуміння та розвиток соціальної педагогіки у Великій Британії [11].

У лютому 2017 р. було створено Професійну асоціацію з соціальної педагогіки (the Social Pedagogy Professional Association), яка поширює свою діяльність на усі чотири країни Великої Британії. Свою головну ціль організація визначає як покращення підтримки дітей, молодих людей та дорослих, значна частина яких проживає у несприятливих умовах і є вразливими [9].

На думку британської вченої Клари Кермерон, важливим завданням для соціальної педагогіки у Великій Британії все ще залишається остаточне оформлення її як професії з загальноприйнятими кваліфікаціями, а також позбавлення вузького асоціювання з роботою із опікуваними дітьми із подальшим перенесенням його на роботу різноманітних служб для дітей загалом [3, с. 221].

Варто зазначити, що певні кроки в цьому напрямі уже здійснені. Так, Професійна асоціація з соціальної педагогіки, спільно з Інститутом освіти Університетського коледжу Лондона, організаціями ТемПра та Джакаранда, розробили Стандарти професійної майстерності з соціальної педагогіки (the Standards of Proficiency in Social Pedagogy) [9]. Також Професійна асоціація з соціальної педагогіки розробила Стандарти освіти і навчання для забезпечення якості освітніх програм із соціальної педагогіки. З цією метою їх було поділено на три категорії [9]:

1) програми підготовки соціальних педагогів передбачають успішне отримання бакалаврського (6 рівень) чи магістерського (7 рівень) ступеня із соціальної педагогіки;

2) програми підготовки практиків соціально-педагогічної діяльності – успішне здобуття кваліфікації на одному з нижчих рівнів (3, 4 чи 5 рівень), яке має включати мінімум 400 навчальних годин;

3) навчальні програми і курси, які мають менше 400 навчальних годин або знаходяться на рівні, нижчому від 3-го, і не передбачають отримання кваліфікації соціального педагога чи практика соціально-педагогічної діяльності.

За інформацією Професійної асоціації з соціальної педагогіки, нині близько 2 400 осіб у Великобританії взяли участь у навчальних та розвивальних курсах із поза-університетської системи. Переважно це курси, що пропонуються організаціями ТемПра та Джакаранда. Ці організації, спільно із Кросфілдським інститутом (the Crossfields Institute), видають дипломи з соціальної педагогіки 3-го і 5-го рівнів [9].

Зауважимо, що активну участь у процесі імплементації соціальної педагогіки у навчальний процес беруть також окремі британські вищі навчальні заклади, які вже розробили навчальні модулі, повноцінні бакалаврські та магістерські освітні програми, пов'язані з нею. Наприклад, Університет Дербі (the University of Derby) пропонує короткий онлайн курс ознайомлення із соціальною педагогікою, а Університет Грінвіча (the University of Greenwich) акредитував програму базового ступеня з підтримуючого викладання і навчання (Supporting Teaching and Learning Foundation Degree),

яка викладається у Коледжі Західного Кенту (West Kent College) і включає 30 кредитних модулів із соціальної педагогіки. В Університеті Центрального Ланкаширу (the University of Central Lancashire) діють бакалаврська програма «Соціальна педагогіка, адвокатування та партиципація» (BA (Hons) in Social Pedagogy, Advocacy and Participation) та магістерська програма «Соціально-педагогічне лідерство» (MA in Social Pedagogy Leadership), в Університеті Абердіна (the University of Aberdeen) – бакалаврська програма з соціальної педагогіки (BA in Social Pedagogy). Коледж Джорджа Вільямса Християнської асоціації для юнаків (YMCA George Williams College) пропонує бакалаврську програму «Діти, молоді люди і сім'ї (молодіжна робота, навчання і розвиток громад та соціальна педагогіка)» (BA (Hons) in Children, young people and families (youth work, community learning and development, and social pedagogy), а також акредитував програму здобуття дипломів із соціальної педагогіки та роботи із вразливими молодими людьми (diploma in social pedagogy and work with vulnerable young people) 3-го рівня на 54 кредити, яка надає доступ до подальшого отримання вищої освіти. В Університеті Роберта Гордона (Robert Gordon University) запроваджено бакалаврську програму «Резидентна опіка над дітьми» (BA Residential Child Care), а в Університеті Селфорда (the University of Salford) – магістерську програму із соціальної педагогіки (MA in Social Pedagogy) [9].

Висновки з проведеного дослідження.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що хоча масштаби імплементації соціальної педагогіки у Великій Британії залишаються незначними, впродовж останніх двох десятиліть у цій державі спостерігається доволі активний її розвиток.

Діяльність у цьому напрямі здійснюється на таких рівнях: урядовому (прийняття окремих нормативно-правових документів, запуск пілотних проектів з імплементації соціальної педагогіки), місцевої влади (запровадження пілотних проектів), рівні наукових установ (наукові дослідження Центру розуміння соціальної педагогіки при Університетському коледжі Лондона, низка евалюаційних досліджень щодо пілотних проектів із впровадження соціальної педагогіки), закладів вищої освіти (започаткування навчальних курсів, бакалаврських та магістерських програм із соціальної педагогіки), неурядових організацій (навчальна діяльність із підготовки фахівців, пілотні проекти із запровадження соціально-педагогічних моделей роботи в практичну діяльність організацій та служб).

Певні кроки у Великій Британії також зроблені і щодо професіоналізації діяльності соціальних педагогів, зокрема за участі Професійної асоціації з соціальної педагогіки було розроблено Стандарти професійної майстерності та Стандарти освіти і навчання з соціальної педагогіки.

Отже, з огляду на те, що останнім часом у Великій Британії було здійснено цілу низку спроб започаткувати соціальну педагогіку як окрему сферу практичної діяльності та наукову дисципліну, а також, зважаючи на певну невизначеність становища соціальної педагогіки в Україні на сучасному етапі, доцільним у подальшому видається здійснення комплексного порівняльного наукового дослідження, спрямованого на виявлення особливостей розвитку соціальної педагогіки та тлумачення її взаємозв'язку із соціальною роботою в різних закордонних державах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: Наказ Міністерства освіти і науки України № 1151 від 6 листопада 2015 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15> (переглянуто 9 квітня 2018 р.)
2. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України № 266 від 29 квітня 2015 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-п> (переглянуто 9 квітня 2018 р.)
3. Cameron C. Social pedagogy in the UK today: findings from evaluations of training and development initiatives. *Pedagogia Social. Revista Interuniversitaria*. 2016. № 27. P. 199–223.
4. Evaluation of head, heart, hands: Introducing social pedagogy into UK foster care. Final report / S. McDermid, L. Holmes, D. Ghate та ін. 2016. URL: <https://dspace.lboro.ac.uk/dspace-jspui/bitstream/2134/24091/1/HHH%20evaluation%20full%20report%20FINAL.pdf> (viewed on April 9, 2018).
5. Handbook for practice learning in social work and social care: knowledge and theory / Edited by J. Lishman. Third edition. London: Jessica Kingsley Publishers, 2015. 496 p.
6. Kirkwood S. Evaluating social pedagogy in the UK: Methodological issues ? / S. Kirkwood, A. Roesch-Marsh, S. Cooper. *Qualitative Social Work*. 2017. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1473325017699266> (viewed on April 9, 2018).
7. Moore N. Evaluating social pedagogy training and development in Lincolnshire / N. Moore, V. Dodd, A. Sahar. 2016. URL: https://derby.openrepository.com/derby/bitstream/10545/618803/1/Evaluating_social_pedagogy_training_in_Lincolnshire_Final_08082016+NPM.pdf (viewed on April 9, 2018).
8. Petrie P. Social Pedagogy in the UK: Gaining a firm foothold? *Education Policy Analysis Archives*. 2013. 21 (37). URL: <https://epaa.asu.edu/ojs/article/view/1339/1104> (viewed on April 9, 2018).
9. Social Pedagogy Professional Association. URL: <http://www.sppa-uk.org> (viewed on April 9, 2018).
10. The Diversity of Social Pedagogy in Europe / Edited by Jacob Kornbeck, Niels Rosendal Jensen. Bremen: Europäischen Hochschulverlag, 2009. 237 p.
11. ThemPra Social Pedagogy Community Interest Company. URL: <http://www.thempra.org.uk> (viewed on April 9, 2018).
12. Vrouwenfelder E. Social pedagogy and inter-professional practice : evaluation of Orkney Islands training programme / E. Vrouwenfelder, I. Milligan, M. Merrell. 2012. URL: https://strathprints.strath.ac.uk/37173/1/Orkney_Report_PDF.pdf (viewed on April 9, 2018).